

CONJUNCTIVUL ÎN ENUNȚURILE PERFORMATIVE

de

Mirela-Ioana BORCHIN

1. Conjunctivul ca modalizator

Referindu-se la semnele enunțării incluse în enunț, Emile Benveniste nu pierde din vedere categoria modalizatorilor:

„Într-o măsură și mai mare, sunt incluse aici, deși mai puțin clasificabile, tot felul de modalități formale, unele dintre ele aparținând verbelor ca „moduri” (optativ, subjonctiv), enunțând atitudini ale enunțătorului față de ceea ce el enunță (așteptare, dorință, teamă), altele frazeologiei (poate, fără îndoială, probabil) și exprimând incertitudine, posibilitate, nehotărâre etc., sau, deliberat, refuzul aserțiunii”.¹

Alături de deictice, modalizatorii, în rândul cărora modurile verbale personale sunt recunoscute ca mijloace gramaticale de expresie a modalității, reprezintă semne ale enunțării incluse în enunț. Și autorii *Gramaticii limbii române*² integrează modurile verbale personale, al căror rol definitoriu este acela de a indica opinia sau atitudinea enunțătorului față de conținutul rostirii, în problematica generală a enunțului. Procedându-se astfel, se deschide calea abordărilor pragmalingvistice în gramatica românească.

În calitatea sa de modalizator, conjunctivul modalizează individual sau în combinație cu alți modalizatori enunțul în care apare, desemnând principalele valori modale consemnate sub titlul de modalități logice:

- **ontice** (<posibil>, <imposibil>, <necesar>, <non-necesar>): în relație cu adverbele de modalitate cu rol de operatori modali **posibil**, **imposibil**, **necesar** sau cu semiauxiliarele de modalitate **a putea** și **a trebui**:

¹ *Probleme de lingvistică generală*, vol. al II-lea, București, Editura Teora, p. 72.

² ***, *Gramatica limbii române*, I-II, București, Editura Academiei Române, 2005.

„... e foarte **posibil ca** numai vioara Valiei să fi nimerit în bulboană, pe când stăpâna s-a putut salva.” (Gib I. Mihăescu, *Rusoaica*)

„Apoi a venit vremea să mă tem de fantomele care **ar fi putut**, noaptea, să iasă tiptil din pădure sau chiar din cimitir și să ajungă până la noi în sat.” (Simona Constantinovici, *Nepoata lui Dali*)

„ – **Imposibil să-ți închipui** câte cifre și paragrafe pot conține burțile unor fabricanți...” (Max Blecher, *Inimi cicatrizate*)

„**Nu se putea** să-mi răspundă cu o astfel de alarmă supusă în glas, încât sării, ca să spun așa, înapoi în mine însumi.” (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*)

„Alteori, stăteau la ea, în pivniță, se iubeau și se priveau, dar, de fiecare dată, simțeau că nu-și ajung, că **ar trebui să fie nedespărțiți**.” (D. Negrescu, *Romanul lui Constantin*)

„... am preferat să-mi ascund sufletul. **Nu-i necesar să se holbeze** toată lumea la el.” (Simona Constantinovici, *Nepoata lui Dali*)

„Munții încep să se-nvârtă în gușa vulturului, ajutându-i mistuirea – pentru că brațul pârghiei e dincolo de orice-nchipuire. Iar dacă-l mai lungim puțin, nici **nu trebuie să mai fie** nimeni la celălalt capăt: mișcarea se face de la sine.” (M. Sorescu, *Paracliserul*)

- **epistemice** (<cert>, <incert>, <probabil>, <exclus>): individual sau în relație cu verbele modale **a ști**, **a crede**, cu semiauxiliarul de modalitate **a putea**, cu adverbele de modalitate cu rol de operatori modali **probabil**, **cert**, **incert**, **exclus**:

„Parisul nu s-a schimbat de la Dali încoace. Sâmbătă seara e un oraș supraréalist. Întotdeauna. O metropolă pe care doar pictorii, muzicienii, scriitorii, artiștii, în general, **știu s-o iubească**.” (Simona Constantinovici, *Nepoata lui Dali*)

„Într-o noapte, **să tot fie** vreo trei luni de atunci, s-au găsit să se bată chiar în fața ușii noastre.” (Simona Constantinovici, *Nepoata lui Dali*)

„«Că doar nu crezi că-i inorog.» «Nu, dar drac **s-ar putea să fie**.»” (Simona Constantinovici, *Colecția de fluturi*)

„... logic însă, **era exclus** ca ea să fi ajuns până aici. Ar fi fost prea frumos...” (A. Buzura, *Vocile nopții*)

- **deontice** (<obligatoriu>, <permis>, <interzis>, <facultativ>): individual:

„ – **Să te ferești** de omul roș, iară mai ales de cel spân, cât îi putea, **să n-ai de-a face** cu dânșii, căci sunt tare șugubeți.” (I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

„ – Dumitale îți cere cineva socoteală că umbli după marcoave, după șteofe? – el de ce **să nu umble** după juni, după crai?” (Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea Veche*)

„MAHOMED: **Să nu afile** nimeni că am bătăture. Nici măcar eu.” (M. Sorescu, *Răceala*)

„ – **Să facă** Iorgovan ce voiește el!” (I. Slavici, *Pădureanca*)

- **axiologice** (<favorabil>, <non-favorabil>): în relație cu adverbe de mod valorizatoare, de tipul **bine / rău, ușor / greu, frumos / urât** etc.

„**E bine** să stai acasă și **să-ți vezi** de treburi.” (G. Galaction, *Papucii lui Mahmud*)

„... asta **n-ar fi bine, n-ar fi frumos** să nu îndeplinești tot ceea ce îți las eu vorbă, ar fi mare păcat...” (S. Titel, *Pasărea și umbra*)

Împreună cu Paula Gherasim apreciem, în concluzie, aportul foarte ridicat al conjunctivului la deservirea categoriei modalității în limba română, dat fiind că acest mod este „capabil să exprime, în anumite contexte, majoritatea **modalităților de enunț** (s.a.)”³. De aici încolo, vom evidenția amănunțit felul în care excepționalul potențial de expresie modală al conjunctivului este dublat de o forță ilocuționară pe măsură, care îi justifică frecvența foarte mare în vorbirea românească.

2. Conjunctivul ca element al enunțurilor performative

Cu toate că o structură sintactică este inerentă producerii unui enunț, analiza proceselor codice, asigurată de lingvistică, nu rezolvă decât o mică parte din problemele pe care interpretarea enunțului le suscită. Foarte multe aspecte generatoare de sens enunțiativ constituie obiectul unui studiu pragmatic complementar:

„Distincția dintre frază și enunț este o distincție majoră: dacă fonemul, morfemul sau fraza sunt unități lingvistice, enunțul este o unitate pragmatică”⁴.

Astfel, printre principalele obiective ale pragmaticii se află și acela al studierii enunțului în calitatea lui de unitate comunicațională, având în vedere factori constitutivi de ordin fizic, psihic, social, cognitiv; enunțarea ca acțiune; finalitățile enunțării; efectele enunțării; precum și tot ceea ce se întâmplă pe axa enunțiator – destinatar.

Diferența dintre abordarea pragmatică și cea lingvistică a enunțului se rezumă la diferența pe care o presupune determinarea valorilor ilocuționare și perlocuționare ale acestuia (finalitate pragmatică) și determinarea valorii

³ *Semiotica modalităților*, Iași, Editura Demiurg, 1997, p. 164.

⁴ Anne Reboul, Jacques Moeschler, *Pragmatica, azi*, Cluj, Editura Echinox, 2001, p. 195.

lui locuționare (finalitate lingvistică). Pornind de la identificarea intenției comunicative, pragmatica enunțului (și a enunțării) cercetează atât forța ilocuționară, în virtutea căreia „enunțurile sunt *luate* de colocutori drept rugăminți, scuze, promisiuni, amenințări, aserțiuni”, cât și forța perlocuționară, întrucât „rostirea unor enunțuri caracterizate printr-o anumită forță ilocuționară urmărește producerea anumitor efecte, orientând reacția receptorilor în conformitate cu intențiile emițătorului”⁵.

În fapt, aceste aspecte constitutive ale enunțului sunt interferente și coprezente cu valoarea locuționară, motiv pentru care nu se poate stabili o ierarhie a priorităților într-un demers pragmalingvistic:

„Ca unitate lingvistică a comunicării, enunțul este dependent în realizarea sa de disponibilitățile oferite de sistemul lingvistic al unei limbi. Nefăcând parte din sistem, enunțul, strâns dependent – în calitatea sa de unitate discursivă – de informația transmisă și de contextul situațional al comunicării, este tributار sistemului lingvistic sub aspectul mijloacelor de realizare: orice enunț este reprezentat prin unități ale limbii, utilizate izolat sau asociate în combinații variabile ca extindere și complexitate de organizare”⁶.

În aceste condiții, împletirea informației lingvistice cu cea pragmatică în unitatea comunicativă se pretează la o cercetare științifică de natură interdisciplinară, într-un domeniu de graniță, numit îndeobște **pragmalingvistică**.

În ultima vreme, lingviștii au realizat necesitatea lărgirii domeniului de investigare în sensul includerii pragmatice, iar pragmaticienii se interesează tot mai insistent de lingvistică, realizând imperativul cunoașterii sistemului pentru interpretarea corectă a utilizării lui. De pildă, vorbind despre relevanța enunțurilor, Anne Reboul și Jacques Moeschler observă că teoreticienii care au impus în pragmatică acest concept au apreciat corect importanța componente lingvistice în demersul lor de analiză a adecvării unității comunicative la situația de discurs:

„Originalitatea lui Sperber și Wilson e dată de locul în care situează ei granița dintre interpretarea lingvistică și interpretarea pragmatică. În loc să o facă să coincidă cu distincția a spune / a comunica, ei o transferă în ceea ce se spune, admițând astfel că subdeterminarea lingvistică este mai importantă decât ce se credea până acum”⁷.

La rândul nostru, prin corelarea informațiilor lingvistice cu cele pragmatice, intenționăm să realizăm aici un studiu interdisciplinar al ocurențelor conjunctivului în principalele tipuri de enunț. Ne vom orienta

⁵ Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Limba și comunicare*, București, Editura ALL, p. 23.

⁶ ***, *Gramatica limbii române*, ed. a III-a, vol. al II-lea, *Enunțul*, București, Editura Academiei, 2003, p. 14.

⁷ Anne Reboul, Jacques Moeschler, *op. cit.*, p. 90.

mereu după recomandarea lui J.-M. Klinkenberg („când trebuie să studiem enunțurile în situații de comunicare reale, nu ne putem opri la o analiză a componentei locutorii. Trebuie să interpretăm aceste enunțuri în funcție de o situație enunțiativă dată”⁸) și vom aprecia forța locutorie în interferența pe care aceasta o presupune cu valorile ilocutorii și perlocutorii ale enunțurilor focalizate.

2.1. Coniunctivul în enunțurile sintactice corespunzătoare opoziției performativ explicit – performativ implicit

Enunțurile performative comportă o distincție pragmatică, pe care se pliază o distincție sintactică. Este vorba de opoziția dintre enunțul performativ explicit, produs al unei enunțări care pune accentul pe evidențierea verbului performativ, respectiv de enunțul performativ implicit, produs al unei enunțări care trece sub tăcere verbul performativ, invitând destinatarul la deducerea acestuia prin inferențe logice. Din punct de vedere sintactic, un enunț-frază are în structura sa cel puțin două predicate. Atunci când în propoziția supraordonată predicatul se exprimă printr-un verb performativ, enunțul-frază corespunde unui enunț performativ explicit. În mod analog, într-un enunț propozițional al cărui predicat nu se exprimă printr-un verb performativ, identificăm un enunț performativ implicit.

Din punct de vedere sintactic, coniiunctivul figurează atât în enunțuri-frază, în poziție de dependență unilaterală, cât și în enunțuri-propoziție, în poziție de independență.

În funcție de ocurența coniiunctivului în cele două tipuri sintactice de enunț, corespunzătoare celor două tipuri de enunțuri performative, putem vorbi de două variante de coniiunctiv:

A) un coniiunctiv I, care apare în enunțuri performative explicite, formate din două părți:

- partea I conține un verb performativ (la indicativ, prezent, pers. I, sg.) și are un conținut care subliniază caracterul acțional al enunțului (constituind ceea ce G. Leech numea „a doing element”);

- partea a II-a conține un verb (la coniiunctiv, prezent, pers. a II-a, sg. sau pl.), care indică acțiunea ce urmează a fi performată (constituind ceea ce G. Leech numea „a saying element”)⁹.

„ – Iar pe domnia ta, Jder cel mititel, te **sfătuiesc** / *să fii* cu mare pază...” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

⁸ *Precis de semiotique generale*, De Boeck & Larcier S.A., 1996, p. 316.

⁹ G. Leech, în *Principles of Pragmatics*, Londra-New York, Longman, 1983, p. 176, consideră că orice enunț performativ își structurează semnificația conjugând rostirea („a saying element”) cu acțiunea („a doing element”).

„ – Vă **recomand** să urmați în continuare sfaturile Domniei Sale...”
(N. Breban, *Îngerul de gips*)

B) un conjunctiv 2, cu formă de prezent, persoana a II-a, sg. sau pl., care apare în enunțuri performative implicite, a căror valoare ilocuționară rezultă din contextul actualizării lor:

„ – **S-o stăpâniți** sănătos! zise Chirilă cu respect.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – ... **Să înveți** pentru examen, că nu ți-am pus note...” (M. Preda, *Moromeții*)

Aceste două tipuri de enunțuri nu se deosebesc doar formal. Ele sunt produsele unor acte de enunțare diferite:

„*Explicitările și implicitările* (s.n. – M.I.B) sunt două rezultate distincte ale procesului de interpretare pragmatică, primele corespunzând la ceea ce se comunică în mod explicit, iar cele din urmă la ceea ce se comunică implicit”¹⁰.

2.1.1. Conjunctivul în enunțuri performative explicite

Valoarea ilocuționară a unui enunț explicit este, de regulă, precizată în prima parte a acestuia, unde apare ca marcă ilocuționară un verb performativ. Noțiunea de *verb performativ* a fost definită încă de J. Austin, autorul celebrei teorii a actelor de vorbire:

„Forma tipică de expresie a forței ilocuționare a unui enunț o reprezintă așa-numitele verbe performative, verbe a căror folosire în anumite condiții gramaticale: la persoana I sg., indicativ prezent activ, de obicei, în propoziții principale, implică nu numai desemnarea unei acțiuni, ci și realizarea acesteia. În această categorie intră verbe ca: *a afirma, a ordona, a porunci, a se scuza, a invita, a promite, a mulțumi* etc.”¹¹.

Ulterior, G. Leech sublinia faptul că tratarea pragmalingvistică a verbelor performative este cea mai potrivită soluție științifică:

„Dacă sensul verbelor ilocuționare este parte a gramaticii și se cere actualizat în termeni categoriali, forța lor ilocuționară trebuie analizată în termeni retorici, noncategoriali. Când analizăm verbele ilocuționare, avem de a face cu gramatica, în timp ce atunci când analizăm forța ilocuționară a enunțurilor avem de a face cu pragmatica”¹².

De cealaltă parte, conjunctivul este în centrul grupului verbal subordonat unui verb predicativ. Din punct de vedere gramatical, susține predicția prin morfemele de mod, persoană și număr. Din punct de vedere semantic, dezvoltă un nucleu modalizator care imprimă o valoare modală nu doar propoziției în care apare, ci întregului enunț. Nu este greu de

¹⁰ Anne Reboul, Jacques Moeschler, *op. cit.*, p. 90.

¹¹ John Austin, *How to Do Things with Words*, Oxford University Press, 1962, p. 63.

¹² G. Leech, *op. cit.*, p. 174.

observat că indicația semantică modală este coerentă cu conținutul acțional al verbului performativ din regentă. De exemplu, valoarea modală <obligatoriu> se corelează cu verbul performativ *ordon*, așa cum valoarea modală <recomandabil> se corelează cu verbul performativ *sfătuiesc* etc. Supraordonarea sensului verbului performativ față de conținutul propozițional al enunțului în care figurează verbul la conjunctiv determină natura acțională a enunțurilor performative explicite. Se încadrează în această clasă de enunțuri:

- a) **ordinele:** „«Îți **poruncesc**, Golo, *să ții* cetatea mea închisă dușmanilor și mai ales prietinelor...»” (M. Sadoveanu, *Măria Sa Puiul pădurii*)
- b) **sfaturile:** „«Te **sfătuiesc**», îi mai spusei, «*să-ți porți* ura liniștită...»” (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*)
- c) **rugămințile:** „ – Te **rog** dar *să te ostenești* numai de cât până la mine...” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)
- d) **interdicțiile:** „ – Iar eu **nu-ți permit** d-tale *să fii* obraznic, domnule!” (L. Rebreanu, *Ion*)
„ – Și te **rog** *să nu* mă mai *tutuiești*, altfel îți întorc spatele.” (N. Breban, *Don Juan*)
- e) **invitațiile:** „ – Vă **poftesc** *să gustați* din această cupă: jumătate și jumătate.” (M. Sadoveanu, *Măria Sa Puiul pădurii*)
- f) **urările:** „ – Îți **doresc** *să stai* cât mai aproape în umbra acestui tânăr stâlp, Constantin fiul lui Leu-Împărat, și să te bucuri de mila lui.” (M. Sadoveanu, *Creanga de aur*)
- g) **promisiunile:** „ – **Promit** *să-ți dau* orice lămuriri mi-ai cere și oricât de delicate.” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)
- h) **propunerile:** „ – Iar eu **propun** *să-l punem* pe domnul Inelescu, se amestecă Porumbacu, inspector la școlile de fete...” (Gib I. Mihăescu, *Brațul Andromedei*)
- i) **avertismentele / amenințările:** „ – ...Vă **învăț** eu **minte** pe dumneavoastră *să umblați* d-acu-ncolo cu infamii...” (I. L. Caragiale, *Două loturi*) etc.

În situațiile în care verbul performativ este polisemantic, pentru stabilirea forței ilocutionare a enunțului este necesară evaluarea altor factori contextuali (elementele cotextuale sau diverse aspecte ale situației de comunicare). Iată un exemplu de diferite intenții de comunicare exprimate de verbul performativ *poftesc*:

- **ordine:** „ – ... Dar aici sunt în exercițiul funcțiunii și te **poftesc** *să părăsești* odaia imediat!” (L. Rebreanu, *Ion*)
- **recomandări:** „ – Te **poftesc** *să vorbești* altfel despre fiul nostru.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

- **invitații:** „ – Vă **poftesc** să *gustați* din această cupă: jumătate și jumătate.” (M. Sadoveanu, *Măria Sa Puiul pădurii*)
- **sfaturi:** „ – Te **poftesc** să *nu plângi*, jupâneasă Ilisafă; lacrimile femeii tulbură veninul bărbatului.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*) etc.

În esență, conjunctivul 1 din enunțurile performative explicite este compatibil semantic cu verbul performativ. Verbul performativ este termenul regent al cărui conținut este „completat” de subordonata introdusă de morfemul „să” al conjunctivului. În timp ce verbul performativ este un agent al performării, verbul la conjunctiv este un agent al modalizării.

2.1.2. Conjunctivul în enunțuri performative implicite

Conjunctivul 2 se manifestă ca modalizator mai ales în situații de regență sintactică, în enunțuri care nu necesită prezența unui verb performativ. Valoarea performativă a enunțului se stabilește fie prin implicare, prin inferențe care conduc la stabilirea sensului verbului performativ absent, fie prin explicitare, în urma unei expansiuni sintactice progresive, finalizate cu transformarea enunțului performativ implicit într-un performativ explicit. În ambele variante, soluția depinde de abilitatea interpretului de a valorifica datele semanticii contextuale.

„Opoziția dintre vorbirea explicită (a afirma ceva) și vorbirea implicită (a-l determina pe interlocutor să se gândească la ceva) nu reflectă fenomenele în toată complexitatea lor. Într-adevăr, conținuturile implicite sunt, într-un anumit fel, *exprimate* (s.a.) în aceeași măsură”¹³.

Chiar dacă sunt lipsite de indicatorul performativ, enunțurile performative implicite, susținute în plan sintactic de predicativitatea conjunctivă și în plan semantic de calitatea de modalizator a acestuia, au aceeași forță ilocuționară ca enunțurile în care regența pentru conjunctiv este asigurată de un verb performativ. Forța ilocuționară a performativelor implicite este determinată de receptor prin deducțiile suscitade de contextul discursiv.

„Interesul manifestat față de implicit este de altminteri perfect legitim dacă ținem cont de faptul că pragmatica privilegiază problematica *strategiilor* indirecte ale enunțătorului și cea a *efortului* depus de către co-enunțător în interpretarea enunțurilor”¹⁴.

¹³ J. M. Adam, *Lingvistica textuală*, Iași, Editura Institutul European, 2008, p. 205.

¹⁴ Dominique Maingueneau, *Pragmatica discursului literar*, Iași, Editura Institutul European, 2007, p. 107.

Inventarierea tipurilor de enunțuri performative implicite din perspectiva forței lor ilocutionare atestă posibilitatea producerii aceluiași forme enunțiative ca în cazul enunțurilor performative implicite:

- **ordine** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Îți/Vă ordon să/poruncesc să**]:

„ – *Să amendezi* oamenii de la mașină cu leafa pe-o zi.” (Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*)

„ – **Să** mi-l *bagi* la arest, jandarm...!” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- **urări** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Îți/Vă urez să/doresc să**]:

„ – *Să fii* sănătos, părinte Stratonic.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

„ – Bine-ai venit, tinere, și *să te simți* la noi ca acasă! zise Miron Iuga.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- **sfaturi** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Te/Vă sfătuiesc să/să nu; Îți/Vă recomand să/să nu**]:

„ – Dragu mamei, *să nu uiți* și fața de masă de întins pe iarbă.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

„ – ... Și la nuntă *să nu uitați* nici pe Dumnezeu din cer și biserica lui de pe pământ!”

(L. Rebreanu, *Ion*)

- **îndemnuri** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Te/Vă îndemn să/să nu**]:

„ – ... Io-ți dau fata, iar tu *să ai* biciul...” (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – ... *să vă învoiți* ca oamenii, că vrajba-i bună numai între țigani!” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **interdicții** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Îți/Vă interzic să; Nu îți/vă permit să**]:

„ – *Să nu mai zici* nimic...!” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – Dacă trădezi partidul, *să nu te mai prind* la fierărie, Moromete...” (M. Preda, *Moromeții*)

- **rugăminți** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Te/Vă rog să/să nu; Te/Vă implor să/să nu**]:

„«*Să nu te duci*, Mădălina! *Să nu mă lași* singur!»” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

„ – *Să mă înveți*, domnule învățător...” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **invitații** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbe performative **Te/Vă invit să; Te/Vă poftesc să**]:

„ – ... Duminecă tu *să vii* la mine cu Ana...” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **amenințări** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbe performative **Te/Vă ameninț că**]:

„ – *Să nu te prind* că mai spui la cineva, **că te omor în bătaie!**” (M. Eliade, *Fata căpitanului*)

„ – ... *Să ieși* afară de-aici, hoțule, **c-altfel îți sucesc gâtul!**” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **preavize** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbe performative **Te/Vă avertizez că; Îți/Vă pun în vedere că; Te/Vă previn că**]:

„ – ... Dar dacă vrei, îți spun bucuros tot! *Să știi* însă că povestea e cam lungă, doctore!” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

- **solicitări** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbe performative **Îți/Vă solicit să; Îți/Vă cer să**]:

„ – *Să-mi spunei* și mie ce-ați discutat, încep Vladimir, silindu-se să-și ascundă necazul.” (M. Eliade, *Șarpele*)

„ – ... Diploma, domnule, *să-ți văd* diploma!” (D. Zamfirescu, *Viața la țară*)

- **scuze** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbe performative **Îți/Vă cer scuze**]:

„ – Ba *să mă iertați*, conașule, răspunse Leahu atât de speriat...” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

„ – Pe mine... *să mă scuzați*... Sunt și prea ostenit de cât am umblat azi...” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- **propuneri** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbe performative **Îți/Vă propun să/să nu**]:

„ – ... Dar *să cunoști* pe prietenii mei!” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – Tu *să vezi* fata, utopiile le iau asupra mea, a zis Miron ironic.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- **blesteme** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbe performative **Te/Vă blestem să/să nu**]:

„ – ... Sărântoc ți-a trebuit, de sărântoc să ai parte... Uite-l! Uite-l ce mândru-i!... Amu *să-ți fie* de cap! De cap! De cap! De cap!” (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – *Să-ți mănânci* friptă odrasla, tâlhar bătrân ce ești!” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **promisiuni** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Îți/Vă promit că**]:

„ – Florico, ascultă, *să știi* că te iau de nevastă măcar de-ar fi orice!”
(L. Rebreanu, *Ion*)

2.2. Conjunctivul în enunțuri performative clasificate după valoarea lor ilocuționară

Dacă inițial J. Austin definea enunțurile performative în contrast cu enunțurile constatative, opunând caracterul acțional al primelor caracterului descriptiv al aserțiunilor și considerând că doar performativele se pretează la o abordare pragmatică, în cele din urmă pledează pentru recunoașterea unei componente ilocuționare în orice tip de enunț și, deci, pentru un interes pragmatic nediferențiat tipologic în problematica enunțului:

„Conform îndoielilor sale referitoare la distincția constatativ / performativ, Austin admite că orice enunțare a unei fraze gramaticale complete în condiții normale corespunde implicit îndeplinirii unui act ilocuționar. Acest act poate primi valori diferite în funcție de tipul de act îndeplinit”¹⁵.

Clasificarea realizată de J.R. Searle pe criteriul forței ilocuționare a enunțurilor urmează unei treceri în revistă a numărului mic de acțiuni pe care omul le poate îndeplini prin strategii enunțiative: /să afirme/, /să promită/, /să felicite/, /să ureze/, /să mulțumească/, /să ordone/, /să recomande/, /să ceară/, /să acorde permisiunea/, /să declare/, /să proclame/ etc. Pornind de la observația că în structura fiecărui enunț se actualizează o *marcă de forță ilocuționară* [îți promit] și o *marcă de conținut propozițional* [că te ajut], J. R. Searle dezvoltă teoria lui J. Austin privind componenta ilocuționară integrată în orice fel de enunț:

(1) „Dacă această distincție se aplică mai ușor performativelor explicite, principiul exprimabilității presupune totuși că performativele implicite sunt echivalente cu performativele explicite și că, în consecință, distincția marcă de forță ilocuționară vs. marcă de conținut propozițional li se poate aplica și lor”¹⁶.

Într-o taxonomie devenită loc de referință în pragmatică, Searle deosebește cinci clase de enunțuri:

- *reprezentative* – (afirmații, descrieri, enunțuri care reproduc o stare de lucruri);

¹⁵ J. Moeschler, A. Auchlin, *Introducere în lingvistica contemporană*, Cluj, Editura Echinox, 2005, p. 190-191.

¹⁶ J. Moeschler, A. Auchlin, *op. cit.*, p. 102.

- *directive* – (ordine, cereri, îndemnuri, sfaturi, rugăminți, interdicții etc., enunțuri care direcționează interlocutorul spre realizarea unei acțiuni);

- *comisive* / *promisive* (promisiuni, oferte, invitații etc., enunțuri prin care vorbitorul se angajează să realizeze o anumită acțiune);

- *expresive* (felicitarea, urarea, mulțumirea etc., enunțuri prin care vorbitorul își exprimă diverse reacții psihice, sentimente sau atitudini);

- *declarative* (declarația, botezul, oficierea căsătoriei etc., enunțuri care vizează schimbarea stării de lucruri existente în starea de lucruri la care fac referință).

G. Leech¹⁷ consideră că declarațiile nu au forță locuționară, fiindcă descriu esențialmente acte sociale instituționalizate și nu acte de vorbire care să evedențieze intenția enunțătorului. El se rezumă la primele patru categorii de enunțuri inventariate de Searle pentru a clasifica verbele performative. Prin urmare, G. Leech¹⁸ vorbește de următoarele categorii de verbe care funcționează ca mărci ale forței ilocuționare a enunțurilor:

- **verbe performative reprezentative/ asertive** (*a afirma, a susține, a prezice, a anunța, a insista* etc.);

- **verbe performative directive** (*a cere, a ordona, a pretinde, a interzice, a recomanda, a solicita* etc.);

- **verbe performative comisive / promsive** (*a promite, a jura* etc.);

- **verbe performative expresive** (*a felicita, a ura, a se scuza, a mulțumi* etc.).

În completarea evidenței verbelor performative, pragmaticianul englez introduce și categoria **verbelor rogative** (*a ruga, a cere, a întreba* etc.)

Verbele la conjunctiv 1 și la conjunctiv 2 apar în toate clasele de enunțuri a căror forță ilocuționară este sau poate fi exprimată de categoriile de verbe performative delimitate de G. Leech în concordanță cu enunțurile incluse în clasificarea lui J. R. Searle. În consecință, putem afirma că acest modalizator „omnimodal” are și calitatea de a fi prezent în toate clasele fundamentale de enunțuri, în care intenția de comunicare a enunțătorului este fie specificată printr-un verb performativ, fie deductibilă din datele enunțului și ale enunțării.

¹⁷ *Op. cit.*, p. 206.

¹⁸ *Ibidem*, p. 205 ș.u.

2.2.1. Conjunctivul în enunțuri reprezentative

- în performative explicite:

- propuneri: „ – ... Eu **zic** să ne întoarcem în casă, conia, continuă femeia vorbind tot mai repede.” (M. Eliade, *Douăsprezece mii de capete de vite*)

„ – Iar eu **propun** să-l punem pe domnul Inelescu, se amestecă Porumbacu, inspector la școlile de fete...” (Gib I. Mihăescu, *Brațul Andromedei*)

- în performative implicite:

- propuneri: „ – Nu te scuza, că și noi am întârziat un sfert de oră! îl întrerupse Grigore amical. Așa suntem noi românii toți... Dar *să cunoști* pe prietenii mei!” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – Tu *să vezi* fata, utopiile le iau asupra mea, a zis Miron ironic.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

2.2.2. Conjunctivul în enunțuri directive

- în performative explicite:

- ordine: „ – ... Dar aici sunt în exercițiul funcțiunii și te **poftesc să părăsești** odaia imediat!” (L. Rebreanu, *Ion*)

- interdicții: „ – Mi-e teamă că nu mai putem risca... Îți **interzic să mai alăptezi...**” (Mirela-Ioana Borchin, *Punctul interior*)

- îndemnuri: „Eu **zic să pleci, să nu întârzi** așa de tare.” (S. Titel, *Pasărea și umbra*)

- sfaturi: „ – Eu te **sfătuiesc să fugi** chiar în noaptea asta.” (V. Voiculescu, *Zahei orbul*)

- în performative implicite:

- ordine: „«*Să stai în banca ta!*»” (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*)

„ – ... *Să-mi aduci* la moment dosarul afacerii Goldstein...” (I. L. Caragiale, *Două loturi*)

- interdicții: „ – *Să nu te prind* pe aici, auzi? Nu te mai ține după mine, Iona!” (M. Sorescu, *Iona*)

„ – *Să nu te apropii*, Egor! țipă ea. Mi-e frică de tine!...” (M. Eliade, *Domnișoara Christina*)

- îndemnuri: „ – *Să nu te lași*, mă Zahei!” (V. Voiculescu, *Zahei orbul*)

„ – *Să nu te întâlnești* cu el până ce nu ți se desleagă ochii și nu vezi, că e rău de tot. cărțile arată că fără ochii tăi buni nu-l birui. Te răpune el.” (V. Voiculescu, *Zahei orbul*)

- sfaturi: „ – Așa că și domnia ta, cumnate, *să dobândești* învățătură și *să te ferești* de jupânesele și jupânițele moldovence, care-s cele mai ascunse și mai primejdioase din lumea asta.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

„ – ... *Să nu vă luați după cocoana, adăugă ea mai încet. Nici ea, săraca, n-a mai rămas în toate mințile.*” (M. Eliade, *Secretul doctorului Honigberger*)

- recomandări: „ – Mai bine *să puneți o pătură dedesubt, nu cumva să-l tragă.*” (S. Titel, *Pasărea și umbra*)

2.2.3. Coniunctivul în enunțuri promisiive / comisiive

- în performative explicite:

- promisiuni: „ – **Promit** *să-ți dau* orice lămuriri mi-ai cere și oricât de delicate.” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

- invitații: „ – De aceea te **poftesc** *să vii lângă mine.*” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

- în performative implicite:

- promisiuni: „ – Florico, ascultă, *să știi* că te iau de nevastă măcar de-ar fi orice!” (L. Rebreanu, *Ion*)

- invitații: „ – Dragoste mică, *să vii* mai des pe la noi, că-mi faci băiatul înger nu altceva!” (G.M. Zamfirescu, *Maidanul cu dragoste*)

2.2.4. Coniunctivul în enunțuri expresive

- în enunțuri explicite:

- intenții: „Zâmbea cu aceeași melancolie: «Și **vreau** *să-ți fiu* mireasă!» continuă ea.” (M. Eliade, *Domnișoara Christina*)

- „... **nu vreau** ca, din pricina mea, *să pătimească* cineva ceea ce am pățimit eu.” (S. Titel, *Pasărea și umbra*)

- dorințe: „ – **Doresc** *să rămâi* aici, pe pământul ăsta... *să nu te duci* departe de mine.” (D. Zamfirescu, *Viața la țară*)

- scuze: „ – **Vă rog** *să mă iertați*. Cred că am confundat etajele.” (M. Eliade, *La țigănci*)

- admonestări: „ – ... **Vă învăț** eu **minte** pe dumneavoastră *să umblați* d-acu-ncolo cu infamii și *să vă bateți joc* de oameni...” (I. L. Caragiale, *Două loturi*)

- în enunțuri implicite:

- urări: „ – *S-o stăpâniți* sănătos! zise Chirilă cu respect.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – ... *Să fii* ca steaua cea, frumoasă și nemuritoare...” (M. Eliade, *Șarpele*)

- amenințări: „ – ... *să-mi scoți* biletele, hoțo! **Că te omor**, mă-nțelegi? **te omor!**” (I. L. Caragiale, *Două loturi*)

„ – Dar *să nu crezi* că am să te aștept mai mult de-o săptămână, **că nici pe mine nu mă așteaptă cei mari** și nici n-am să mai viu pe aici să-mi stric ghetele prin cele băltoace...” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- scuze: „ – Pe mine să mă *iertai* acum, zise pe urmă avocatul pregătindu-se de plecare. Mi-am lăsat nevasta să mănânce singură numai de dragul tău, Grigoriță, că nu te-am mai întâlnit de un veac.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – Pe mine... să mă *scuzați*... Sunt și prea ostenit de cât am umblat azi...” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

2.2.5. Conjunctivul în enunțuri rogative

- în enunțuri explicite:

- rugăminți: „ – Doamna mea, te **rog să nu te superi**, o mângâie cu bunătațe bătrânul.” (M. Sadoveanu, *Creanga de aur*)

„ – Te **rog să nu mai faci** asemenea lucruri.” (D. Zamfirescu, *Viața la țară*)

- în enunțuri implicite:

- rugăminți: „«*Să nu fi* supărat pe mine», îmi șopti și Petrică, «știu că Matilda te iubește, știu de mult...»” (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*)

- solicitări: „– ... *Să ne dai*, te rog, și niște brânză bună, vorbi d-l Solomon.” (M. Eliade, *Șarpele*)

-

2.3. Conjunctivul în enunțuri performative clasificate după scopul comunicării

Clasificarea enunțurilor după scopul comunicării se bazează pe corelarea structurii sintactice cu valoarea ilocuționară a enunțurilor, fiind o clasificare de tip mixt, sintactico-pragmatic.

Așa cum se afirmă în GLR3, pe de o parte „limbile dispun de structuri sintactice specializate (propoziții și fraze), care [...] semnalizează scopul comunicativ al vorbitorului: **structuri enunțiative** (numite și **asertive**); **structuri interogative**; **structuri imperative**; **structuri exclamative**”¹⁹, iar, pe de altă parte, „în mod prototipic, aserțiunile se corelează cu sintaxa asertivă / enunțiativă; întrebările, cu sintaxa interogativă; directivele, cu sintaxa imperativă; expresivele, cu sintaxa exclamativă; promisiunile / comisiunile și declarativele nu au mărci formale specifice, fiind realizate de cele mai multe ori prin structuri cu sintaxă enunțiativă, dar nu numai”²⁰.

Rezultă, din această perspectivă, patru clase de enunțuri asupra cărora se transferă terminologia aferentă structurilor sintactice:

- (1) **enunțurile asertive** (clasă în care se încadrează enunțurile reprezentative – aserțiuni, descrieri, promisiuni);

¹⁹ Vol. al II-lea, p. 25.

²⁰ Vol. al II-lea, p. 25.

- (2) **enunțurile interogative** (clasă în care figurează toate tipurile de întrebări: întrebările propriu-zise, întrebările retorice, întrebările-ecou, falsele întrebări);
- (3) **enunțurile imperative** (clasă specifică directivelor);
- (4) **enunțurile exclamative** (clasă specifică expresivelor).

2.3.1. Conjunctivul în enunțurile asertive

- aserțiuni:

„Mai că nu pot să nu-l citez pe Goebbels, care explica foarte clar de ce e bine, politic, să ucizi în număr cât mai mare: «**Să omori** un om e o crimă; **să omori** doi e o dublă crimă; **să omori** șapte-opt e un măcel; dar **să omori** o mie, un milion e ceva ce nu va crede nimeni».” (D. Negrescu, *Jos siguranța*)

2.3.2. Conjunctivul în enunțurile interogative

- **întrebări propriu-zise**, prin care se solicită informații:

„«**Ce să facem? Cum să procedăm, tovarășe Stalin?**» (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*)

„ – **Cam cât să fie ceasul?** întrebă Gavrilescu pe taxator.” (M. Eliade, *La țigănci*)

„- Frumoasă e, șerpoaica! grăi Hubăroaie. **A cui să fie oare?** Mi-e ca și când am mai văzut-o undeva.” (I. Slavici, *Mara*)

- **întrebări retorice**, forme expresive, cu finalități persuasive²¹:

„ – ... **De, ce să faci?** Greutățile pentru oameni sunt...” (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – Acu ce să-ți mai fac, omule, și ce să-ți dau, dacă n-am? **Sufletul din oase să ți-l dau?**” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **întrebări-ecou**, ca strategie conversațională:

„ – Ce fac eu mâni daca vine Măria Sa la slujba sfinteii leturghii?

– **Ce să faci?** Nu faci nimica, părinte Dragomir; îi dai năfură, îl pui să sărute crucea, după obicei, și gata.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

„ – Taci, lele Paraschivă, că-i păcat...”

Paraschiva se aprinse și mai avan și, zărind pe Ana, se năpusti la ea:

– **Să tac, ai?...**” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **false întrebări**, care constă în formularea interogativă a unor enunțuri cu valoare ilocuționară clar diferită:

- **reprezentative**: „ – Fugi de-aici... Ce-s nebun?... **Să duc oala de noapte a lui Ionel Brătianu?**” (Camil Petrescu, *Ultima*)

²¹ *Ibidem*, p. 39: „Structurile interogative de acest tip deviază de la funcția prototipică *întrebare*, dar păstrează de la actul de vorbire prototipic de la care au deviat componenta *orientare a locutorului spre interlocutor*, participând la un amalgam pragmatic.”

noapte de dragoste, întâia noapte de război) [= Eu nu duc oala de noapte a lui Ionel Brătianu]

- **exclamative:** „«Da, foarte bine, *de ce să nu trăiască* Ardealul nostru întors la patria mamă?»” (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*) [= să trăiască Ardealul nostru întors la patria mamă!]

- **imperative:** „ – Și să rămân tot calic... pentru o muiere!... *Apoi să nu mă trăznească Dumnezeu din senin?*” (L. Rebreanu, *Ion*) [= să mă trăznească Dumnezeu din senin!]

2.3.3. Conjunctivul în enunțurile imperative

- **ordine:** „ – *Să taci*, ticălosule!... Nicio vorbă, că pe loc te pun în lanțuri!... Și acuma ieși afară!... *Marș!*” (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – Ia seama, Petre, că mâine în zori plecăm înapoi pe front! *Să aduni* deci toate catrafusele.” (L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

- **interdicții:** „ – Nici *să nu* te *aud* cu vorbe de-astea urâte, Puiule, că mă faci să mă îngrozesc!” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

„Acum Ion se opri, încleștă pumnii și strigă înăbușit, parcă ar fi căutat să se stăpânească:

– *Să nu dai*, bade Vasile, că... *Să nu dai!*... *Să nu dai!*...” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **amenințări:** „ – Hai, Niculae... hai, Niculae! *Să nu-ți dau* acuma *câteva!*” (M. Preda, *Moromeții*)

„ – *De data asta să fii sigur că nu scapi!*” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- **îndemnuri:** „ – Ia nu mai plânge, Anuță... Tu în ochii mei *să te uiți* și încolo *să nu-ți pese* de nimeni!” (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – Bine, Puiule, îl dăscăli Faranga, dar *să nu uiți* că de el depinde viața ta! De referatul lui!” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

- **sfaturi/ recomandări:** „ – Tu *să nu ai* nicio grijă, că mie nu-mi trebuie omul alteia!” (S. Titel, *Pasărea și umbra*)

„ – Altă dată *să nu te* mai *apuci* să joci cu oameni bătrâni, dacă nu știi juca!” (I.L. Caragiale, *La conac*)

2.3.4. Conjunctivul în enunțurile exclamative:

a) în enunțuri exclamative expresive:

- **urări:** „ – *Ei, să trăiești și să te văd cât Coșbuc de mare!* ură Belciug, ciocnind și golind paharul dintr-o dușcă.” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **dorințe:** „ – Să stai, dragu mami – grăi Mara înduioșată – *ca să fim odată oameni adunați și noi!*” (I. Slavici, *Mara*)

„ – ... *doresc din toată inima și din tot sufletul să te prefaci* îndată și *să fii cel mai frumos și mai mândru fecior de împărat din toată lumea!*” (I. L. Caragiale, *Făt Frumos cu Moț-în-Frunte*)

- **blesteme:** „ – *Să fiți blestemați, soldați, să putreziți în cazărmi, să nu mai vedeți lumina soarelui! Și voi, ofițeri nătângi care dau ordine, să fiți uciși de gloanțe și de baionete!*” (E. Barbu, *Domnișoara Aurica*)

„Eu vă **blestem** în numele vieții

Pe care-o ducem demni și îndârjiți:

Să nu puteți să râdeți, nici să plângeți,

Să nu puteți urî, să nu iubiți!” (N. Labiș)

b) în enunțuri exclamative rogative:

- **rugăminți:**

„ – *Te rog, tată, mult să nu mai vorbești nimica cu doctorul!*” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

„ – Nene Zahei, *să nu mă lași!* Apără-mă!” (V. Voiculescu, *Zahei orbul*)

„*«Să nu te duci, Mădălina! Să nu mă lași singur!»*” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

- **solicitări:** „Nadina observă și zise șoferului: – Vezi, Rudolf, *să nu pierzi* ceva de-a conitei Jenny!” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – Când vii înăuntru *să nu uiți* să tragi ceasul..., că mi se pare că a stat.” (S. Titel, *Pasărea și umbra*)

3. Concluzii

3.1. Enunțurile performative se întâlnesc numai în vorbirea directă. Din acest motiv, conjunctivul din enunțurile performative apare exclusiv în structuri dialogice:

„ – Că parcă-i mai bine aici – făcu flăcăul încet; apoi îndată ridică sticla: *Să trăim, Anuță!*

– *Să trăiești*, Ioane! răspunse ea privind neliniștită spre cărare, pe unde treceau mereu oameni, care la cârciumă, care înapoi.” (L. Rebreanu, *Ion*)

„Acum Ion se opri, încleștă pumnii și strigă înăbușit, parcă ar fi căutat să se stăpânească:

– *Să nu dai*, bade Vasile, că... *Să nu dai!... Să nu dai!...*

– Bine, bine – scrâșni Vasile – numai *să nu-ți pară* rău, măi Ioane!” (L. Rebreanu, *Ion*)

3.2. În actele de comunicare în care este antrenat un conjunctiv, locutorul i se adresează direct interlocutorului, de pe poziții diferite: preponderent, de pe poziții de autoritate în enunțurile directive (imperative), comunicarea realizându-se

- **pe verticală, de sus în jos**

- *dinspre șef spre subaltern:*

„ – *Să mi-l bagi* la arest, jandarm, până i-o veni din nou rândul să stea de vorbă cu mine!” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- *dinspre părinte spre copil:*

„ – *Să nu mergeți departe că acuș se întunecă! strigă Herdelea după Laura și Ghighi care porniseră să-și întovărășească prietenele.*” (L. Rebreanu, *Ion*)

- *dinspre fratele mai mare spre cel mai mic:*

„ – Ce-i de făcut, neică Stavrache? Scapă-mă.

– Cum?... Nenorocitul! *să fugi! să piei! să te-neci mai bine* decât să pună mâna pe tine! În fundul ocniei îți putrezesc oasele! (I. L. Caragiale, *În vreme de război*) etc.

- **sau, mai rar, pe orizontală, de la egal la egal:**

„ – ... cum să ieși tu afară, așa asudat, pe gerul ăsta, nu vezi că ești o apă?

– Grija mea *să n-o ai* tu, s-a răstit el la ea.” (S. Titel, *Pasărea și umbra*)

3.3. Verbul la conjunctiv din enunțurile performative are forme de prezent, persoana a II-a, singular sau plural, ca imperativul, mod cu care este fie în variație liberă în enunțurile performative implicite:

„ – Dacă te podidește plânsul, **să plângi** (= *plângi*), continuă Brânduș, căci tu ești fată, poți plânge, nu e rușine.” (M. Eliade, *Fata căpitanului*)

„ – Iaca de-asta v-am adunat! Acu **să vă tocmiți** (= *tocmiți-vă*) și **să vă învoiți** (= *învoiți-vă*) ca oamenii, că vrajba-i bună numai între țigani!” (L. Rebreanu, *Ion*) etc.,

fie în asociere în interiorul enunțului frază:

„ – *Gândește-te* bine toată noaptea și mâine **să-mi dai** răspuns!” (I. L. Caragiale, *Poveste*)

„ – O, frații mei iubiți, ia *uitați-vă* în oglinda asta, *gândiți-vă* la părinții noștri acasă și **să vedeți** grozăvie!” (I. L. Caragiale, *Poveste*)

3.4. Verbul la conjunctiv din enunțurile performative denumește o acțiune cu caracter prospectiv, prin care interlocutorului i se pune în vedere posibilitatea, necesitatea, obligația, dorința, condițiile favorabile etc. de a schimba starea de lucruri existentă în momentul enunțării prin performarea acțiunii indicate:

„ – Bine... Stai aici că ai unde... Vezi că eu mă duc până în Zăhată, că am niște oameni la sapă... **Să ieai** (*sic!*) seama pe-acasă...” (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – *Să stai*, dragu mării – grăi Mara înduioșată – ca să fim odată oameni adunați și noi!” (I. Slavici, *Mara*)

„ – ... *Să ne dai*, te rog, și niște brânză bună, vorbi d-l Solomon.” (M. Eliade, *Șarpele*) etc.

3.5. Ca și imperativul, conjunctivul apare în enunțurile performative în vecinătatea unor vocative și interjecții, mărci ale adresării directe:

„ – *Să-mi răspunzi atuncea, omule, urmă comisul Manole, de ce n-ai mărturisit niciun cuvânt acestui staroste al vânătorilor?*” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

„ – Da tu ce-ți mai bagi nasul? N-ai de lucru acasă? *Ia să te cărăbănești de-acii, toanta dracului!*” (L. Rebreanu, *Ion*)

3.6. De cele mai multe ori, conjunctivul ocupă poziții incipiente în enunțul performativ și se enunță mai ales imperativ și exclamativ, purtând accentul frastic:

„ – *Să nu mă silești dumneata pe mine, care ți-am muncit până m-ai stors ca pe o lămâie, să mă înjosesc la bătrânețe, că nu șade frumos și nu-i drept!*” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – *Să veniți sus, că e prăpăd!...*” (M. Eliade, *Domnișoara Christina*)

3.7. Valoarea comunicațională a conjunctivului în enunțurile performative se determină prin evaluarea reacției interlocutorului:

a) ca reușită: acceptul activ al interlocutorului:

„ – Mergi la loc, nătărăule! Altădată *să-i numeri...*

S-a dus Cănuță la loc și s-a apucat să numere și iar să numere.” (I. L. Caragiale, *Cănuță, om sucit*)

b) ca nereușită: acceptul pasiv / refuzul activ / refuzul pasiv al interlocutorului:

- acceptul pasiv:

„ – Mergi la loc, vită! Altădată să le numeri. [...]

– Mă duc să le număr, domnule...

Și a plecat Cănuță. S-a dus la bunică-sa acasă și i-a spus că nu mai merge la școală măcar să-l taie.” (I.L. Caragiale, *Cănuță, om sucit*)

- refuzul activ:

„ – ... Acum *să mâncați* câinele, spuse mai departe Catrina, uitându-se crunt la fiul vitreg, care râdea.

– De ce să mâncăm câinele, fa, proasto? întrebă Moromete liniștit și încet. Apoi, tot liniștit, spuse mai departe și la fel de încet, ca și când ar fi vorbit cu el însuși: De ce să mâncăm, fa, zăltato, sărito de la locul tău?” (M. Preda, *Moromeții*)

- refuzul pasiv:

„ – Te rog *să mai vii* azi pe la mine! îi zise doctorul Ursu a doua zi, cu glas aproape mios, care i se păru mai antipatic decât cel aspru obișnuit.

Puiu se stăpâni perfect. Își propusese, după ce cumpănise îndelung, cum să utilizeze vestea aflată, să fie indiferent, să nu-i pomenească nimic, deoarece, în curând, tot va fi mutat de-aici și spera să nu se mai întâlnească niciodată cu Ursu.” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

3.8. Compatibilizarea valorii modale a conjunctivului cu tipul de enunț performativ în care figurează face ca valorile deontice să se

regăsească în enunțurile directive (imperative), valorile epistemice în enunțurile expresive (exclamative), iar valorile axiologice fie în asertive (reprezentative), fie în directive.

3.9. În toate categoriile de enunțuri delimitate pe baza unor criterii pragmatice, întâlnim ambele variante de structurare sintactică a performativelor, respectiv performativele explicite și performativele implicite.

a) Posibilitatea de echivalare semantică a performativelor implicite cu cele explicite se motivează prin faptul că ele împărtășesc aceeași structură de adâncime și aceeași forță ilocutionară.

b) Din punctul de vedere al semanticii lingvistice, cele două tipuri sintactice de enunțuri performative reprezintă unități în variație liberă.

c) Cele două tipuri structurale de enunț corespund unor tipuri de enunțare diferită: enunțarea explicită (completă) și enunțarea implicită (incompletă).

d) Enunțurile performative implicite pun în termeni pragmatici problema incompletitudinii frazei. În situațiile sus-menționate, enunțul-propoziție poate fi interpretat ca trunchiere a enunțului-frază, ca rezultat al unei elipse – figură de construcție sintactică, cu implicații pragmatice:

„Din punct de vedere pragmatic, elipsa este un fapt de subiectivitate care reflectă relațiile interpersonale, uneori un procedeu de focalizare în discurs a unor elemente: vorbitorul exprimă în discurs doar elemente strict necesare înțelegerii mesajului, punctele nodale ale structurii informaționale, lăsând neexprimate elementele care ocupă poziții [...] ușor de reconstituit. Interpretarea enunțului eliptic se bazează pe un proces de reconstrucție, care pune în relație structura sintactică incluzând elipsa cu bagajul lingvistic de care dispune receptorul. Reconstrucția structurii neexprimate este posibilă pe baza competenței comunicative comune a celor doi participanți la actul comunicării”²².

BIBLIOGRAFIE

- Adam, Jean-Michel, *Lingvistică textuală*, Iași, Editura Institutul European, 2008.
 Austin, John, *How to Do Things with Words*, Oxford University Press, 1962.
 Benveniste, Emile, *Probleme de lingvistică generală*, vol. I-II, București, Editura Teora, 2000.
 Borchin Mirela-Ioana, *Modalitatea și predicatul verbal compus*, Timișoara, Editura Helicon, 1999.
 Idem, *Vademecum în lingvistică*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2004.

²² *** , *Gramatica limbii române*, p. 752.

- Ducrot, Oswald, Schaeffer, Jean-Marie, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*, București, Editura Babel, 1996.
- Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, *Limbaj și comunicare*, București, Editura ALL, 2003.
- Ivănescu, G., *Gramatica și logica. II, Structura gândirii ca factor primar al structurii sintactice a limbii*, în AUT, II, 1964.
- ***, *Gramatica limbii române*, ed. a III-a, București, Editura Academiei, 2005.
- Klinkenberg, Jean-Marie, *Précis de sémiotique générale*, De Boeck & Larcier S.A., 1996.
- Leech, G., *Principles of Pragmatics*, Londra-New York, Longman, 1983.
- Lyons, John, *Introducere în lingvistica teoretică*, București, Editura Științifică, 1995.
- Maingueneau, Dominique, *Pragmatică pentru discursul literar*, Iași, Editura Institutul European, 2007.
- Moeschler, Jacques, Auchlin, Antoine, *Introducere în lingvistica contemporană*, Cluj, Editura Echinoux, 2005.
- Parpală, Emilia, *Semiotica generală. Pragmatica*, Craiova, Editura Universitaria, 2007.
- Reboul, Anne, Moeschler, Jacques, *Pragmatica, azi*, Cluj, Editura Echinoux, 2001.
- Searle, J. R., *Speech Acts*, Cambridge, Cambridge University Press, 1969.

THE ROLE OF THE SUBJUNCTIVE IN PERFORMATIVE SENTENCES
(Abstract)

From a linguistic point of view, there are two types of *conjunctive* in Romanian: the so-called *conjunctive1*, equivalent of the imperative mood, occurring exclusively in main clauses, and the so-called *conjunctive2*, equivalent of non-finite moods, occurring in subordinate clauses. This distinction is emphasized by the pragmatic effects of their most frequent uses. In our pragmalinguistic approach, we deal with the illocutionary force of performative utterings including both types of *conjunctive*. The speaker uses these types of conjunctive in direct speech to express *orders, interdictions, recommendations, invitations, wishes, advice, warnings, threatenings, apologizes* etc. His intention is to change the state of things for better. The only actor of change is the listener, who may accept or refuse to adequate his action to the intention of the speaker. His positive or negative reaction determines the success or the failure of the utterances. In such contexts, the conjunctive functions as a *modus*, being able to indicate the cardinal values of deontic modalities, in free variation not only with the imperative mood, but also with modal auxiliaries and with adverbial modifiers which express compulsory or non-compulsory, permitted or non-permitted actions.